

ALEKSANDRA BUDZOWSKA

MARIA CURIE SKŁODOWSKA UNIVERSITY IN LUBLIN

SKUTKI NIEZGŁOSZENIA FAKTU NABYCIA RZECZY LUB PRAW MAJĄTKOWYCH NA GRUNCIE USTAWY O PODATKU OD SPADKÓW I DAROWIZN

Effects of not reporting the acquisition of property or property rights under the Inheritance and Donation Tax Act

ABSTRACT

The thesis of this essay is the statement, that the effect of not reporting the acquisition of property or property rights under the Act on inheritance and donations is a tax increase, which stands at twenty percent. The problem presented in the essay is the subject of numerous judgments of the Supreme Administrative Court and provincial administrative courts. A taxpayer can avoid paying inheritance and donation tax only in two situations. The first case is the situation when a taxpayer belongs to a zero tax group and he will report this fact in a due time to the tax office. The second situation is when the value of acquired property does not exceed the tax-free amount. If the acquisition of property or property rights are not reported to the tax office, a sanction tax rate is imposed on a taxpayer in the amount of twenty percent. It is worth to get acquainted with this issue. From the perspective of the taxpayers, it is crucial to determine the moment correctly when the tax obligation arises, the occurrence from which the Act establishes the obligation of compulsory cash benefit which is still uncorrected.

Keywords: inheritance and donation tax – sanction tax rate – acquisition of property or property rights

JEL Classification: H24, H71, K34

1. UWAGI WSTĘPNE

Też niniejszej pracy jest stwierdzenie, iż skutkiem niezgłoszenia nabycia rzeczy lub praw majątkowych na gruncie ustawy o spadkach i darowiznach (Dz. U. z 2019 r. poz. 1813) jest wyższa podatkowa w wysokości dwudziestu procent¹. Celem pracy jest przybliżenie problematyki opodatkowania nabycia nieruchomości i praw majątkowych na gruncie ustawy o podatku od spadków i darowizn a konkretnie konsekwencji nieujawnienia tego faktu organowi podatkowemu. Ukazany w pracy problem stanowi przedmiot licznych orzeczeń Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz wojewódzkich sądów administracyjnych. W uwagach wstępnych zostanie pokrótce scharakteryzowany podatek od spadków i darowizn aby przybliżyć problematykę samego podatku. W dalszej części poruszone zostanie zagadnienie dotyczące momentu powstania obowiązku podatkowego a także kwoty wolnej od podatku i odpowiedzialności karnoskarbowej. Następnie omówione zostaną grupy podatkowe z naciskiem na zerową grupę podatkową, wyższa podatku oraz spór dotyczący opodatkowania zasiedzenia po osobach najbliższych. W podsumowaniu znajdzie się ogólna konkluzja dotycząca tematu pracy.

2. CHARAKTER PODATKU OD SPADKÓW I DAROWIZN

W pierwszej kolejności warto nadmienić czym charakteryzuje się podatek od spadków i darowizn w ogólności. Przez dość długi czas podatek od spadków i darowizn nie występował w polskim systemie podatkowym jako odrębny podatek, ale stanowił część składową wprowadzonego dekretem z 3 lutego 1947 r. podatku od nabycia praw majątkowych. Obecnie uregulowany jest przepisami ustawy z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadków i darowizn. Można go zakwalifikować jako podatek typu majątkowego a konkretnie majątkowego częściowego, obciążającego wyłącznie określony rodzaj przyrostu substancji majątkowej. Zgodnie z ustawą o dochodach jednostek samorządu terytorialnego podatek od spadków i darowizn jest źródłem dochodów własnych gminy. Organem podatkowym właściwym rzeczowo do wymiaru i poboru podatku jest naczelnik urzędu skarbowego. Podatek od spadków i darowizn obciąża wyłącznie osoby fizyczne. W określonych przypadkach płatnikami od spadków i darowizn są notariusze – od darowizny dokonanej w formie aktu notarialnego albo zawartej w tej formie umowy nieodpłatnego zniesienia współwłasności lub ugody w tym przedmiocie. W sytuacji gdy osoba prawna lub jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej nabeździe majątkowe prawo podmiotowe tytułem np. dziedziczenia lub darowizny, wówczas będzie ona podlegała obowiązkowi podatkowemu na gruncie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych. W tym przypadku poda-

1 Dz. U. z 2019 r. poz. 1813

tek dochodowy od osób prawnych pełni funkcję uzupełniającą w stosunku do podatku od spadków i darowizn. Podatników podatku od spadków i darowizn podzielono na trzy grupy podatkowe. Pierwszą grupę tworzą osoby najbliższe a więc małżonek, zstępni, wstępni, pasierb, zięć, synowa, rodzeństwo, ojczym, macocha i teściowie. Do drugiej grupy zaliczono dalszych krewnych i powinowatych czyli zstępni rodzeństwa, rodzeństwo rodziców, zstępni i małżonkowie pasierbów, małżonkowie rodzeństwa i rodzeństwo małżonków oraz małżonkowie innych zstępnych. Trzecią grupę podatkową stanowią osoby, które nie łączy jakikolwiek stosunek osobisty z osobą przekazującą rzecz lub prawo majątkowe. Opodatkowane jest nabycie własności rzeczy znajdujących się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub praw majątkowych wykonywanych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, tytułem spadku, darowizny, zasiedzenia, nieodpłatnego znieśienia współwłasności. Ponad to zachowku jeżeli uprawniony nie uzyskał go w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny lub w postaci powołania do spadku albo w postaci zapisu, nabycie praw do wkładu oszczędnościowego na podstawie dyspozycji wkładem na wypadek śmierci, nabycie jednostek uczestnictwa na podstawie dyspozycji uczestnika funduszu inwestycyjnego otwartego albo specjalistycznego funduszu inwestycyjnego otwartego na wypadek śmierci a także nabycie własności rzeczy znajdujących się za granicą lub praw majątkowych wykonywanych za granicą, jeżeli w chwili otwarcia spadku lub zawarcia umowy darowizny nabywca był obywatelem polskim lub miał miejsce stałego pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej². Warto nadmienić iż w podatku od spadków i darowizn w sześciu przypadkach zastosowano instytucje wyłączenia podatkowego.

3. OBOWIĄZEK PODATKOWY W PODATKU OD SPADKÓW I DAROWIZN A NIEZGŁOSZENIE FAKTU NABYCIA RZECZY LUB PRAW MAJĄTKOWYCH

Obowiązek podatkowy w podatku od spadków i darowizn spoczywa wyłącznie na nabywcy własności rzeczy lub innych praw majątkowych. Moment powstania obowiązku podatkowego uzależniony jest przede wszystkim od rodzaju czynności, dzięki której nastąpiło nabycie własności lub prawa majątkowego. Przy nabyciu w drodze dziedziczenia obowiązek powstaje w dniu przyjęcia spadku przez określoną osobę. Przy nabyciu w formie zapisu zwykłego, dalszego zapisu lub polecenia testamentowego obowiązek powstaje z chwilą wykonania tych czynności. Obowiązek podatkowy przy nabyciu tytułem darowizny powstaje co do zasady z chwilą złożenia przez darczyńcę oświadczenia w formie aktu notarialnego³.

W przypadku, gdy umowa darowizny nie została zawarta w takiej formie, staje się ważna dopiero z chwilą spełnienia przyrzczonego świadczenia. Odmiennie kształtuje się powstanie obowiązku podatkowego w sytuacji kiedy podatnik nie zgłosił faktu nabycia praw podlegających opodatkowaniu a okoliczność ta została później utrwalona

w formie pisemnej. Zgodnie z art. 17 ustawy o podatku od spadków i darowizn, podatnicy są zobowiązani złożyć zeznanie podatkowe w terminie miesiąca od dnia powstania obowiązku podatkowego. Jeżeli podlegające opodatkowaniu nabycie praw nie zostało zgłoszone do opodatkowania, lecz następnie stwierdzono je pismem, obowiązek podatkowy powstaje z chwilą sporządzenia tego pisma. Niedopełnienie obowiązków podatkowych polegających na niezgłoszeniu do opodatkowania nabytego majątku może narazić podatnika na konsekwencje wynikające z przepisów kodeksu karnego skarbowego. Zgodnie z art. 54 ust. 1 kodeksu karnego skarbowego podatnik, który uchylając się od opodatkowania, nie ujawnia właściwemu organowi przedmiotu lub podstawy opodatkowania lub nie składa deklaracji, przez co naraża podatek na uszczuplenie, podlega karze grzywny do siedmiuset dwudziestu stawek dziennych albo karze pozbawienia wolności, albo obu tym karom łącznie. Jeżeli kwota podatku narażonego na uszczuplenie jest małej wartości, sprawca wyżej wymienionego czynu zabronionego podlega karze do siedmiuset dwudziestu stawek dziennych. Jeżeli natomiast kwota podatku nie przekracza ustawowego progu, sprawca czynu zabronionego określonego w paragrafie pierwszym podlega karze grzywny za wykroczenie skarbowe.

Podstawę opodatkowania zgodnie z art. 7 wymienionej ustawy stanowi wartość nabytych rzeczy i praw majątkowych po potrąceniu długów i ciężarów czyli czysta wartość, ustalona według stanu rzeczy i praw majątkowych w dniu nabycia i cen rynkowych z dnia powstania obowiązku podatkowego. Podatnicy podatku od spadków i darowizn o czym już była mowa, są zobowiązani złożyć w terminie miesiąca od dnia powstania obowiązku podatkowego zeznanie podatkowe właściwemu naczelnikowi urzędu skarbowego. Odbywa się to za pomocą formularzy SD-Z2 i SD-3. W przypadku nabycia rzeczy lub praw majątkowych niewykazanych w zeznaniu podatkowym, podatnik jest obowiązany do złożenia korekty w terminie czternastu dni od dnia, w którym dowiedział się o ich nabyciu. Wysokość podatku od spadków i darowizn jest uzależniona od dwóch elementów. Po pierwsze jest to stopień zdolności płatniczej podatnika. Po drugie jest to stosunek osobisty nabywcy do osoby, od której zostały nabyte rzeczy lub prawa. Bardzo ważnym zagadnieniem jest minimum wolne od opodatkowania. Istota polega na obliczaniu podatku nie od pełnej podstawy opodatkowania, lecz od określonej nadwyżki ponad kwotę wolną. Kwota wolna od podatku wynosi dziewięć tysięcy sześćset trzydzieści siedem złotych dla pierwszej grupy podatkowej, siedem tysięcy dwieście siedemdziesiąt sześć złotych dla drugiej grupy podatkowej oraz cztery tysiące dziewięćset dwa złote dla trzeciej grupy podatkowej. Do wysokości określonych wyżej kwot nabycie własności lub praw majątkowych pochodzących od jednej osoby nie podlega w ogóle opodatkowaniu. Drugim elementem jest zastosowanie różnych skal podatkowych, z których każda obejmuje jedną z trzech grup podatkowych. W pierwszej grupie podatkowej skala wynosi od trzech do siedmiu procent, w drugiej grupie podatkowej wynosi od siedmiu do dwunastu procent a w trzeciej grupie podatkowej odpowiednio od dwunastu do dwudziestu procent. Porównanie skal podatkowych wskazuje

² www.finanse.mf.gov.pl/documents/766655/1751189/ULOTKA-spadki_i_darowizny

³ www.codozasady.pl/co-sie-odwlecze-to-nie-ucieczce-czyli-odnawialny-obowiazek-podatkowy-przy-spadkach-i-darowiznach/

na preferencyjny sposób obciążenia przepływu wartości majątkowych w kręgu osób najbliższych zbywcy pod względem pokrewieństwa, powinowactwa lub przysposobienia.

4. ZWYŻKA PODATKU OD SPADKÓW I DAROWIZN

Nie mniej ważnym zagadnieniem jest zwyczajka podatku, którą przybliży wyrok NSA z dnia 21 sierpnia 2014 r., sygn. akt II FSK 2211/12. Warunkiem zastosowania artykułu piętnastego ustęp czwarty ustawy o podatku od spadków i darowizn jest łączne spełnienie obu określonych w tym przepisie przesłanek. Pierwszą z nich jest powołanie się podatnika przed organem podatkowym lub organem kontroli skarbowej w toku czynności sprawdzających, postępowania podatkowego, kontroli podatkowej lub postępowania kontrolnego na darowiznę, drugą brak zapłaty należnego podatku. Naczelny Sąd Administracyjny wskazał jednoznacznie, że powołanie się na darowiznę musi być czynnością samego podatnika, a nie na przykład darczyńcy czy świadka. Przepis wprowadza karną, 20% stawkę podatku bez względu na to do jakiej grupy należy podatnik. Zwyczajka została wprowadzona jako konsekwencja powoływania się przez podatników na darowiznę w celu uniknięcia 75% stawki podatku z tytułu nieujawnionych źródeł przychodów⁴.

5. OBOWIĄZEK PODATKOWY W PODATKU OD SPADKÓW I DAROWIZN A TZW. GRUPA ZEROWA

Na tle tematu pracy warto poruszyć zagadnienie tak zwanej zerowej grupy podatkowej. Od dnia 1 stycznia 2007 roku ustawodawca wprowadził ogólne zwolnienie dotyczące małżonka, zstępnych, wstępnych, pasierba, rodzeństwa, ojczyzna i macochy. Zwolnienie to dotyczy tylko spadków i darowizn poczynionych od 1 stycznia 2007 roku. Jeśli spadkodawca zmarł przed 1 stycznia 2007 roku nie ma zastosowania zupełne zwolnienie dla najbliższej rodziny – niezależnie od tego kiedy nastąpiło stwierdzenie nabycia spadku. Osoby, które nabyły spadek lub otrzymały darowizny po tej dacie mogą zostać w całości zwolnione z obowiązku uiszczenia podatku, ale pod warunkiem dopełnienia formalności. Ustawodawca stawia jednak dwa warunki skorzystania ze zwolnienia. Nabywcy muszą zgłosić nabycie własności rzeczy lub praw majątkowych właściwemu organowi podatkowemu w drodze innej niż dziedziczenie w terminie sześciu miesięcy od dnia powstania obowiązku podatkowego. W przypadku nabycia w drodze dziedziczenia jest to sześć miesięcy od dnia uprawomocnienia się orzeczenia stwierdzającego nabycie spadku⁵.

Drugim przypadkiem jest nabycie tytułem darowizny lub polecenia darczyńcy środków pieniężnych, przy czym wartość majątku nabytego łącznie od tej samej osoby przez pięć lat nie może być wyższa niż dziewięć tysięcy sześćset trzydzieści siedem złotych. Obowiązek zgłoszenia nie obejmuje przypadku, gdy wartość majątku w wyżej opisanej sytuacji nie przekracza podanej kwoty. Zgłoszenie nie jest także wymagalne, gdy nabycie następuje na podstawie

umowy notarialnej. Obowiązek informacyjny spoczywa na notariuszu. Tylko jeśli zostaną spełnione powyższe warunki korzystanie ze zwolnienia jest możliwe. Uchybienie w tym zakresie oznacza, że po upływie terminu podatnik traci prawo do zwolnienia od podatku. W tym przypadku powinien złożyć zeznanie SD-3 i zapłacić podatek wynikający z otrzymanej decyzji ustalającej jego wysokość. Zagadnienie to wyjaśnia wyrok NSA z dnia 23 listopada 2012 r., sygn. akt II FSK 750/11 mówiący o tym, że niedopełnienie obowiązku zgłoszenia zwolnienia podatkowego w terminie sześciu miesięcy z uwzględnieniem wyjątku z art. 4a ust. 4 ustawy o podatku od spadków i darowizn, powoduje jego wygaśnięcie. Konsekwencją jest utrata prawa do zwolnienia od podatku⁶. Charakter materialny terminu wprowadzonego w art. 4a wyklucza przywrócenie w wypadku jego uchybienia. Jak wynika bowiem z art. 162 ordynacji podatkowej instytucję przywrócenia terminu stosuje się wyłącznie do terminów procesowych. Jeśli kwota podatku jest wysoka, warto rozważyć możliwość skorzystania z ulg w spłacie zobowiązań podatkowych. Chodzi o odroczenie terminu płatności podatku lub zaległości podatkowej, rozłożenie na raty albo umorzenie zaległości podatkowej o ile istnieją ku temu przesłanki. Ostatnim zagadnieniem jest kwestia zasiedzenia nieruchomości należącej do osoby najbliższej. Często zdarza się tak, że nieruchomości nie mają uregulowanego stanu prawnego i zamiast w drodze spadku, przechodzą na nowego właściciela w drodze zasiedzenia. W 2013 roku zapadł wyrok WSA w Bydgoszczy z dnia 26 stycznia 2013 r., sygn. akt I SA/Bd 742/13, w którym sąd uznał, że „Ustawodawca objął każdy przypadek nabycia własności rzeczy lub prawa majątkowego określony w art. 1 ust. 1 pkt 1-6 i ust. 2 ustawy o podatku od spadków i darowizn zwolnieniem, o którym mowa w art. 4a ustawy, w tym także w drodze zasiedzenia”⁷. Wydaje się, że taki pogląd na sprawę, iż zwolnienie z art. 4a można stosować do zasiedzenia, podziela i stara się ugruntować również Naczelny Sąd Administracyjny.

W wyroku NSA z dnia 19 marca 2014 r., sygn. akt II FSK 883/12 przedstawiono pogląd, iż ten przepis należy rozumieć inaczej niż w kodeksie cywilnym. Na gruncie ustawy o podatku od spadków i darowizn w drodze zasiedzenia możliwe jest nabycie nieruchomości od poprzednich właścicieli. Stąd też dla ustalenia, czy nabycie w drodze zasiedzenia własności rzeczy podlega zwolnieniu od podatku od spadków i darowizn, istotne jest to, kto był jej poprzednim właścicielem. Podobnie i w nowszych wyrokach, na przykład WSA w Gliwicach z dnia 28 października 2015 r., sygn. akt I SA/Gl 441/15 uznaje się zasiedzenie za nabycie objęte zwolnieniem z art. 4a ustawy o podatkach od spadków i darowizn⁸. Odmienny pogląd prezentuje wyrok WSA w Warszawie z dnia 19 listopada 2014 r., sygn. akt III SA/WA 705/14, który mówi o tym, że celem wprowadzenia zwolnienia określonego w przepisie art. 4a ustawy o podatku od spadków i darowizn było zapewnienie nieopodatkowanego przenoszenia majątku między członkami najbliższej rodziny. W efek-

⁶ Wyrok NSA z dnia 23 listopada 2012 r., sygn. akt II FSK 750/11.

⁷ Wyrok WSA w Bydgoszczy z dnia 26 listopada 2013 r., sygn. akt I SA/Bd 742/13.

⁸ Wyrok WSA w Gliwicach z dnia 28 października 2015 r., sygn. akt I SA/Gl 441/15.

⁴ Wyrok NSA z dnia 21 sierpnia 2014 r., sygn. akt II FSK 2211/12.

⁵ A. Hanusz, Podatek od spadków i darowizn. Źródła finansowa i samorządu terytorialnego, Warszawa 2015, s. 160-193.

cie powyższego, zwolnienie określone w art. 4a ust. 1 może być wykorzystywane niezgodnie z ideą jego wprowadzenia. Podkreślić bowiem należy, że zasiedzenie ma charakter pierwotny – nie jest nabyciem „po” lub „od” określonej osoby. Objęcie zwolnieniem określonym w artykule 4a wyżej wymienionej ustawy, warunkiem zastosowania którego jest przede wszystkim istnienie bardzo bliskiego pokrewieństwa między zbywcą i nabywcą, zasiedzenia należy uznać za niezasadne⁹. Również Ministerstwo Finansów wskazało, że już w poprzednim stanie prawnym artykułu 4a nie można było stosować do zasiedzenia. Zdaniem Ministerstwa Finansów przepis artykułu 4a ustawy o podatku od spadków i darowizn ma zastosowanie do wszystkich przypadków nieodpłatnego nabycia majątku wymienionych w artykule pierwszym tej ustawy, w tym także prawa majątkowego polegającego na ustanowieniu nieodpłatnej służebności. Zwolnienie nie dotyczy jedynie nabycia majątku w drodze zasiedzenia, które zgodnie z przepisami kodeksu cywilnego ma charakter pierwotny. Spór dotyczący tego zagadnienia zakończył się w stosunku do zasiedzenia stwierdzonego po 1 stycznia 2016 roku bowiem znowelizowany artykuł 4a ustawy o podatku od spadków i darowizn wyłączył możliwość zwolnienia z podatku w takiej sytuacji.

6. UWAGI KOŃCOWE

Podsumowując, tylko w dwóch sytuacjach podatnik może uniknąć płacenia podatku od spadków i darowizn. Pierwszą z nich jest sytuacja kiedy należy do zerowej grupy podatkowej i zgłosi ten fakt w odpowiednim czasie do urzędu skarbowego. Drugą sytuacją jest przypadek, gdy wartość majątku nabytego nie przekracza kwoty wolnej od podatku. Jeśli nabycie rzeczy lub praw majątkowych nie zostanie zgłoszone, zostaje nałożona sankcyjna stawka w wysokości dwudziestu procent. Z tego powodu warto zapoznać się z tym zagadnieniem, bowiem zwyczajka podatkowa przy dużych kwotach może okazać się dolegliwa. Polskie prawo podatkowe jest skomplikowane. Wiele osób zapomina, że

⁹ Wyrok WSA w Warszawie z dnia 19 listopada 2014 r., sygn. akt III SA/WA 705/14.

otrzymanie spadku po bliskiej osobie wiąże się ze zobowiązaniami wobec urzędu skarbowego. Ustawodawca zadbał o to, aby upływ czasu nie likwidował obowiązków podatkowych związanych ze spadkiem po osobie zmarłej nawet kilka dziesięcioleci wstecz. Obowiązki te mogą bowiem ulec odnowieniu wskutek pewnych zdarzeń przewidzianych w ustawie. Z perspektywy podatników kluczowe jest prawidłowe określenie momentu powstania obowiązku podatkowego, czyli zdarzenia, z którego zaistnieniem ustawa wiąże nieskonkretyzowaną jeszcze powinność przymusowego świadczenia pieniężnego.

BIBLIOGRAFIA

1. A. Hanusz, *Podatek od spadków i darowizn*, [w:] *Źródła finansowania samorządu terytorialnego*, red. idem, Warszawa 2015, s. 160-193.
2. Ministerstwo Finansów, *ulotka-spadki i darowizny* https://www.finance.mf.gov.pl/documents/766655/1751189/ULOTKA-spadki_i_darowizny.
3. *Co do zasady, Co się odwlecze to nie uciecze czyli odnawialny obowiązek podatkowy przy spadkach i darowiznach* <http://www.codozasady.pl/co-sie-odwlecze-to-nie-ucieczce-czyli-odnawialny-obowiazek-podatkowy-przy-spadkach-i-darowiznach/>.
4. Ustawa z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadków i darowizn, (Dz.U. z 2019 r. poz. 1813).
5. Wyrok NSA z dnia 23 listopada 2012 r., sygn. akt II FSK 750/11.
6. Wyrok NSA z dnia 21 sierpnia 2014 r., sygn. akt II FSK 2211/12.
7. Wyrok WSA w Bydgoszczy z dnia 26 stycznia 2013 r., sygn. akt I SA/Bd 742/13.
8. Wyrok NSA z dnia 19 marca 2014 r., sygn. akt II FSK 883/12).
9. Wyrok WSA w Gliwicach z dnia 28 października 2015 r., sygn. akt I SA/Gl 441/15.
10. Wyrok WSA w Warszawie z dnia 19 listopada 2014 r., sygn. akt III SA/WA 705/14.